

APPROPRIATION ART

KRITIEK DOOR MIDDEL VAN KUNST

Inleiding

MARLEEN HEIJNE & JENTE MERKUS

AMSTERDAM, Academie voor Beeldende Vorming

Waarom nieuw maken als je al een gigantisch beeldarchief ter beschikking hebt? De kracht van deze opdracht zit hem in de nieuwe boodschap die ontstaat door bestaand materiaal te combineren. De komende lessen ga je aan de slag met reeds bestaande beeldbronnen die je gebruikt om een maatschappelijk probleem, iets wat jij als kunstenaar met de wereld zou willen delen, aan te kaarten.

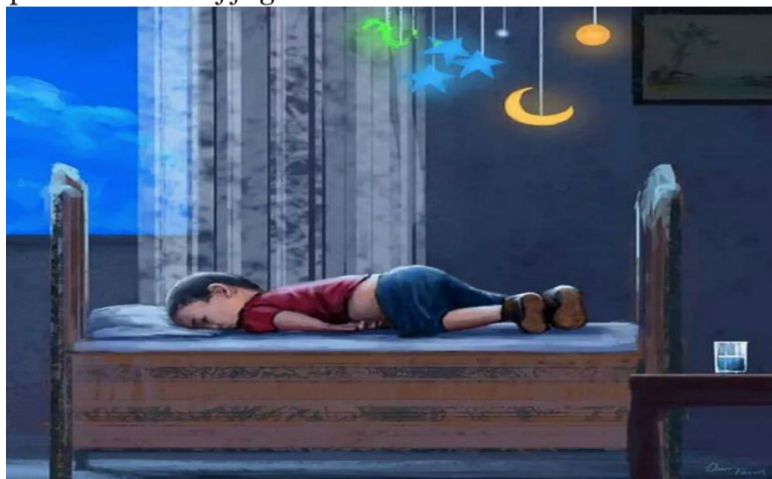
“It’s not where you take things from—it’s where you take them to.” (Jean-Luc Godard)

Hoofdoopdracht

DOELGROEP

Bovenbouw havo/vwo

Maak een beeldend commentaar op een maatschappelijk probleem waarbij je gebruik maakt van twee beeldbronnen.

Kunstenaar maakt een beeldend commentaar waarin het aangespoelde Syrische jongetje veilig lijkt te slapen in een kinderkamer.

Deelopdrachten

ORIËNTATIE EN VERDOIEPING

DEELOPDRACHT 1, ORIËNTATIE Om je te verdiepen in het thema maak je een ‘mindmap’ waarin je maatschappelijke bronnen verzamelt. Met deze bronnen kun je uiteindelijk je eigen ‘appropriatie’ (begrip wordt uitgelegd in het filmpje) ontwikkelen. Probeer tijdens het verzamelen van de bronnen nog niet al te veel te richten op een idee voor je beeldend kritiek, maar zoek vooral naar bronnen die een bepaald gevoel of interesse bij jou oproepen.

Syrisch jongetje dat aanspoelde op het strand van het Turkse Bodrum, vluchtte met zijn ouders voor een verwoestende oorlog in zijn thuisland. Maar in plaats van veiligheid vond hij de dood (2015).

Leerdoelen

VAARDIGHEDEN

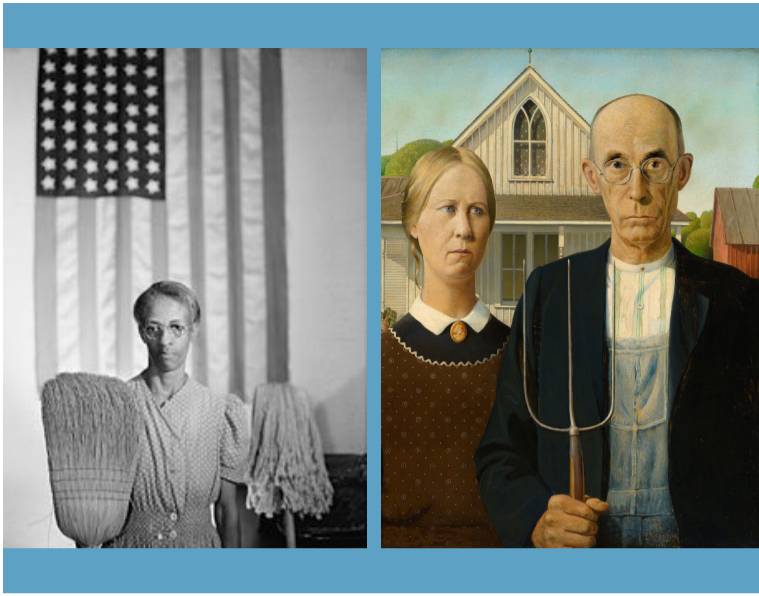
An het eind van deze lessenserie kan jij door middel van twee beeldbronnen je mening uiten naar aanleiding van een maatschappelijk probleem;

Ook kan jij twee beeldbronnen op een artistieke manier combineren tot een eindwerk;

Daarnaast kan je door middel van een eindpresentatie jouw eindwerk uitleggen op een respectvolle manier en openstaand voor kritiek;

Als laatst kan jij op een respectvolle manier reageren op de presentaties van medeleerlingen.

DEELOPDRACHT 2, VERDIEPING In deze opdracht diep je een van je gekozen maatschappelijke bronnen uit in een schriftelijk verslag. Ga hierin na waar de bron vandaan komt, of er nog andere artikelen over zijn geschreven, of er nog andere (misschien betere) afbeeldingen van te vinden zijn en zoek achtergrond informatie over de maatschappelijke kwestie. Het verslag bestaat uit ongeveer 750 woorden.

Gordon Parks

AMERICAN GOTHIC

De foto laat een zwarte vrouw, Ella Watson, zien die in een schoonmaakploeg werkte, terwijl ze stijf voor een Amerikaanse vlag staat, met een bezem in een hand en een mop in de andere. Parks was geïnspireerd door het racisme dat hij voortdurend tegenkwam in restaurants en winkels, nadat hij in Washington gekomen was.

Copper Greene

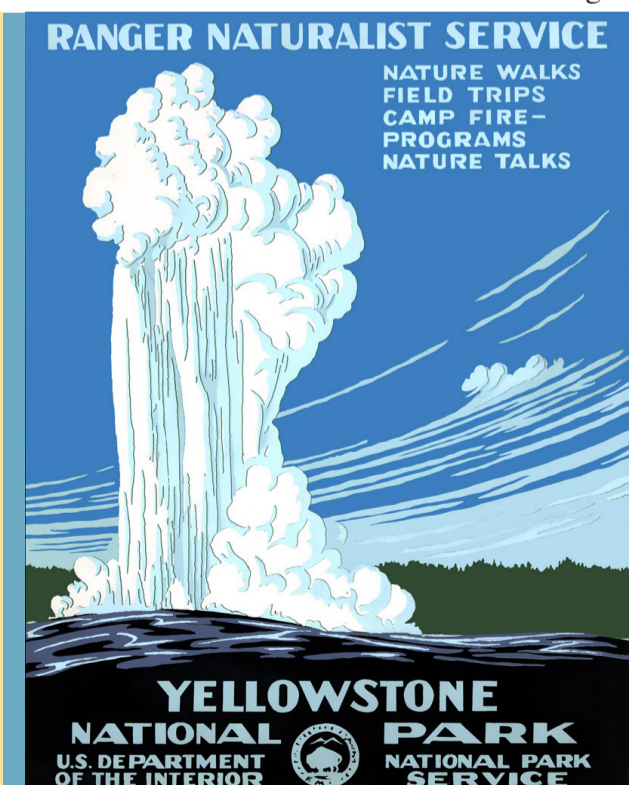
IRAQ VERSUS IPOD

In de Abu Ghraib-gevangenis in Irak waren al decennialang de meest grove schendingen van de mensenrechten aan de orde van de dag geweest, toen in 2004 het schandaal uitbrak van mishandelingen door Amerikaanse militairen. Naar aanleiding van deze gebeurtenis hebben/ heeft de kunstenaar(s) die werken/werkt onder de naam 'Copper Greene' deze Iraq poster gemaakt. Het werd een guerrilla campagne door posters op straat en in de metro in New York te hangen.

S. Fairey

HET WERK VAN FAIREY

Shepard Fairey is een bekende Street Art artiest wiens naam bij niemand een belletje doet rinkelen en wiens naam iedereen ook direct weer vergeet. Toch ben je waarschijnlijk wel, zonder te weten, al in aanraking gekomen met zijn werk. Fairey werkte vooral in Hollywood en daaromheen. Hij begon heel klein met stickers op bushokjes en achter op verkeersborden, maar ging uiteindelijk steeds groter werken. Naast een reactie uitlokken wil Fairey ook duidelijk maken dat de commercie je dagelijks je voorziet van reclame zonder dat je hierom vraagt. Grappig is dat ook zijn werk nu een groot commercieel succes is geworden.

Andreas Krapf

HET WERK VAN KRAPPF

Andreas Krapf is een Duitse kunstenaar en maakt in zijn werken kleine grapjes. Zo heeft hij een portret van Queen Elisabeth gehackt door haar een gezicht als de *Joker* (slechterik uit Batman) te geven, een tekening gemaakt van een zoet cupcakeje hand in hand met een verrotte tand. Hij werkt als freelance illustrator en heeft de afgelopen jaren werk geleverd aan bedrijven als Mc Donalds, Adidas, Coca Cola Company, Ray-Ban en Tic Tac.

Almighty, een werk van Andreas Krapf, is een 'ge-approprieerde' afbeelding. Appropriëren komt van het Engelse woord appropriation, wat letterlijk betekent: toe-eigening. Bij appropriation art gaat het dus om het 'toe-eigenen' van beelden. Wat niet per se letterlijke afbeeldingen, maar ook gedachtegoed kan zijn.

Banksy

DE STUNTS VAN BANKSY

In de London Zoo klom Banksy in het pinguïn reservoir. Hij schilderde er *We're bored of fish* op de muren in twee meter hoge letters;

Banksy plaatste zijn kunstwerken in meerdere musea, waaronder het Museum of Modern Art, American Museum of Natural History, alle in New York City, alle ongezien!

Banksy verving meer dan 500 exemplaren van Paris Hiltons debuut-CD in verschillende muziekwinkels in Engeland voor cd's waar zijn eigen werk en muziek-mixen van Danger Mouse op stonden. De tracks op de CD hadden titels als *Waarom ben ik beroemd?*, *Wat heb ik bereikt?* en *Waarom besta ik?*. Toen de winkeliers erachter kwamen waren er al meerdere verkocht. Op veilingssites zijn sommige exemplaren voor wel 750 dollar geveild.

Ook heeft hij een tentoonstelling gehouden met als titel *Barely Legal* (nauwelijks legaal). In de tentoonstelling figureerde ook een goud-roze, levende olifant.

Banksy verkleedde een opblaaspop als Guantanamo Bay-gevangene* en plaatste de pop bij een attractie in het Disney-park in Anaheim, Californië. Hierdoor werd zelfs de achtbaan, waar Banksy de aangeklede opblaaspop op geplaatst had, ook stilgezet.

**Guantanamo Bay* (ook wel *Gitmo*) is een marinebasis van de VS aan de *Guantánamobaai* op Cuba.

Banksy's werken, veelal straatkunst, zijn vaak politiek en humoristisch van aard. Zo heeft hij in 2015 pretpark Dismaland ontworpen waarin hij de vrolijke sferen van Disneyland heeft weggelaten en waarin, zoals hij zelf beschrijft, ongelijkheid en catastrofe wordt erkent.

Dit satirische werk is een aanval op de consumptiemaatschappij, een maatschappij die de aandacht van de Amerikaanse bevolking blind maakt voor wat er verder in de wereld gebeurt.

GLOBALE TIJDSINDELING

ONDERDEEL	DOCENTEN	LEERLINGEN	BENODIGDHEDEN	TIJDSDUUR
Introductie opdracht door middel van filmpje	Docent emailt youtube link introductie filmpje naar leerlingen	De leerlingen kijken als thuisopdracht het filmpje	Laptop/Computer/tablet/ (geen mobiel)	8 minuten
Onderdeel 1 inleidend gesprek over het filmpje	Lesbrief uitdelen Student gestuurd gesprek leiden met vragen.	Lesbrief doornemen Leveren actieve deelname aan discussie	Vragen om gesprek te laten lopen, zoals: Wat viel jullie op aan...?	30 minuten
Onderdeel 2 Tussenopdracht oriëntatie	Begeleiden	Verzamelen maatschappelijke bronnen in mind map	PC + printer	0,5 -1 uur
Onderdeel 3 Tussenopdracht verdieping	Begeleiden	Uitdiepen van een van de gekozen maatschappelijke bronnen en uitwerken in een schriftelijk verslag	PC + printer	1 uur in de les en de rest is huiswerk
Onderdeel 4 Inleveren verslag waarin eerste ideeën schets is gemaakt (reflectie +feedback)	Groen/oranje/rood licht geven voor idee leerling Feedback aan leerling geven	Langs docent gaan en feedback ontvangen Verder werken aan idee voor beeldend commentaar	-	1 - 2 uur
Onderdeel 5 Uitwerken beeldend commentaar	Begeleiden	Uitwerken beeldend commentaar	PC, bewerkingsprogramma's, papier, verf, stiften, krijt etc. (alles is mogelijk)	1 uur
Onderdeel 6 Eindpresentaties. Afsluiten lessenserie Artistiekritiek	Indelen van de presentaties	Eindwerk presenteren aan de klas	Eindresultaten van de leerlingen (letterlijk of gebeamd) Beamer	Presentatie per leerling: 5 minuten inclusief feedback

OM DE KRAALTJES AANEEN TE RIJGEN

RELEVANTIE

MARLEEN HEIJNE EN JENTE MERKUS

"Een kind dat leert lezen begint met letters en klanken herkennen, leert vervolgens om de letters aaneen te rijgen tot woorden en als het het technisch lezen eenmaal onder de knie heeft, kan het de diepte in en is het tijd voor begrijpend lezen, tekstverklaren en literair genieten." (Ros, B. (2014)). Ros beschrijft in dit artikel dat in het cultuuronderwijs, in tegenstelling tot ander onderwijs, deze leerlijnen vaak ontbreken. Met het landelijke programma wordt getracht van 'al die losse pareltjes een mooie ketting te maken'.

In de lessenserie *ArtistiekKritiek* proberen wij al die kraaltjes, met elk een ander thema (hiermee doelen wij op maatschappelijke relevantie, betrekking tot populaire cultuur en (actuele)kunst) aan elkaar te rijgen. De plaatsing speelt hierin ook nog een bepalende rol.

Met als kernbegrip *appropriatie* draait het in deze lessenserie om het toe-eigenen van reeds bekende/bestaande beelden met een maatschappelijk thema, zoals bijvoorbeeld politieke of sociale kwesties waar discussie over kan ontstaan. Om het thema door te trekken in ons ontwerp hebben wij een krant ontworpen die de lesbrief vormt. Deze is ook te zien in het inleidende filmpje.

Naast het feit dat wij hebben geprobeerd de essentie van kunst (in het onderwijs) te laten zien door actuele thema's (nieuws) in de lessenserie naar voren te plaatsen hebben wij de 'kraaltjes' nog een andere betekenis gegeven. De leerlijn die Ros beschrijft bestaat uit 4 stappen, waarvan 3 voor onze serie herkenbaar: herkennen, vormen, verdiepen en verklaren. De eerste stap, herkenning, proberen wij te voltooien door in het filmpje, met bij ons een introducerende functie, het begrip *appropriatie* uit te leggen en voorbeelden te geven zonder een uitgebreide toelichting over de opdracht. De focus proberen wij zo te houden bij het onderwerp en in deze fase denkt de leerling dus nog niet na over eventuele mogelijkheden als uitwerking. De tweede stap, vormen, gebeurt bij ons in de fase van oriëntatie. In deze fase verzamelt de leerling bronnen in een mind map. Nu wordt er nagedacht over de mogelijkheden van de bronnen. Het vormen van het idee is begonnen. De laatste fase, verdiepen en verklaren, gebeurt in de fase waarin de leerlingen een uitwerking schrijven waarin een van de uitgekozen bronnen wordt verfijnd, -gediept, het eindproduct wordt ontwikkeld en gepresenteerd aan de klas. De verdieping vindt plaats in het verslag en in het werkproces. Als afsluiter verklaart de leerling de gemaakte keuzes en het commentaar wat hij/zij wilde uitbeelden.

Bewuster worden van wat zich in de wereld van nu afspeelt (gevisualiseerd en beschreven door verschillende media) en hier kritisch op kunnen reflecteren. Met onze lessenserie proberen wij die (kritische) bewustwording te activeren door de leerlingen actuele thema's uit de media te laten onderzoeken en thema's laten vinden die hen aanspreken. Die thema's, die bij hen bepaalde gevoelens of gedachten opwekken, verwerken zij in een creatief product. Door dit proces te doorlopen leren de studenten, op een creatieve manier probleemoplossend te denken. Zoals Kerry Freedman en Patricia Stuhr beschrijven in een artikel over de komende veranderingen binnen kunsteducatie (Freedman, K., & Stuhr, P. (2004)) is het de taak van de docent de leerling voor te bereiden op de wereld waar zij na hun opleiding in terecht zullen komen. Door de media in creatieve vakken te gebruiken krijgen de leerlingen ook een ander beeld van wat er met creatief werk kan worden gedaan. Het zichtbaar maken van de maatschappelijke relevantie en de diepere laag die kunst kan hebben, komen op deze manier aan het licht. Het laten zien van de relevantie van de creatieve vakken is daarnaast belangrijk om als school aan het niveau van de huidige generatie te kunnen tippen (Gerrits, A. (2016)): De leerlingen leven in een wereld waarin ze steeds vaker worden geprikkeld door beeld en cultuur. Het blijven uitdagen op school kan dus worden gedaan door die leefwereld te koppelen aan opdrachten in de les.

Ros, B. (2014). Cultuureducatie met kwaliteit: Een opwaartse lijn voor cultuuronderwijs. *Kunstzone*, 2014, nr. 5, 6-7.

Freedman, K., & Stuhr, P. (2004). Curriculum change for the 21st century: Visual culture in art education.

Gerrits, A. (2016). Van ideaal naar praktijk; Op welke utopische ideeën bouwt vernieuwingschool het talent?

Kunstzone, 2016, nr. 1, 16-17

AUTENTHIEK LEREN

DE LESSENSERIE AAN DE HAND VAN HET ONTWERPMODEL AUTHENTIEKE KUNSTEDUCATIE (EMIEL HEIJNEN)

a: Leertaken zijn gericht op de cultuur van de leerling, afgeleid van de praktijken van kunstprofessionals en gesitueerd in een sociaal-culturele context

De bronnen in de lessenserie zijn, op de toelichtende stukjes tekst na, allemaal beelden. Met verschillende redenen hebben wij de bronnen bij elkaar in de les gezet. Als REO hebben wij een poster van Copper Greene genomen, waarin op een subtiele wijze veel kritiek wordt geuit over verschillende onderwerpen; zo uit Copper Greene kritiek op zowel de wreedheden in Irak, op de huidige reclamecultuur en op de consumentencultuur ineen. Copper Greene nam een bekende reclame poster van iPod (Apple) en heeft deze omgetoverd tot een beeldend kritiek. De vormgeving van de poster is voor mensen toegankelijk en een bekend beeld, terwijl de praktijken in Irak niet zo bekend zijn onder het Amerikaanse volk. Omdat deze poster ons op het idee bracht voor de lessenserie Artistiekritiek, heeft hij sowieso een plekje gekregen in de video, maar ook omdat het een duidelijk voorbeeld is van wat wij van de leerlingen verwachten, namelijk door middel van beelden samenvoegen kritiek uiten op een maatschappelijk onderwerp waar de leerling een mening over zou willen geven. Wij zijn op zoek gegaan naar beelden waarin de leerling mogelijk inspiratie kan vinden voor de opdracht en om de leerling aan het denken te zetten over hoe hij/zij zelf staat in deze kwesties. Ook hebben wij naar een balans gezocht tussen de bronnen. Een bron als Almighty van Andreas Krapf bevat bijvoorbeeld meer humor en wat minder zware kritiek dan een bron als American Gothic van Gordon Park, waarin de boodschap heftiger is.

b: Kennis wordt geconstrueerd in complexe taaksituaties

De opdrachten in de lessenserie vergen eigen initiatief en er wordt ruimte gelaten voor interesses en opinies van de leerling. De opdrachten stimuleren onderzoek en interdisciplinaire kunstproductie. Onze lessenserie is compleet, omdat het verloop van de hele opdracht duidelijk is door de complete lesbrief. Het is vrijwel meteen vanaf het begin van de lessenserie waar de leerlingen naar toe werken. Doch, zonder dat zij gestuurd worden in een bepaalde discipline of techniek, het is aan hen de taak hierin keuzes te maken. Dit vergt eigen initiatief. De complexe taaksituatie wordt versterkt door het eigen onderzoek dat de leerling doet. Zij gaan in dit onderzoek zelf opzoek naar die verdieping. Ze worden gestimuleerd hun eigen stem te vinden door ze onderzoek te laten doen in hun eigen interesseveld.

c: De klas functioneert als een leergemeenschap waarin verschillende expertises worden gedeeld

Het delen van elkaars expertises komt in mindere mate naar voren in onze lessenserie. In onderdeel 1 nemen de leerlingen deel aan een gesprek in de vorm van discussie over de bronnen die in het filmpje zijn besproken. Hierin komen verschillende meningen en inzichten wel degelijk naar voren. Door naar elkaars meningen te leren luisteren krijgen zij een beeld van wat zij wel en niet vinden, wel en niet willen.

Verder gaan de leerlingen individueel onderzoek doen, waarin ruimte is elkaar van feedback te voorzien, maar dit is niet een essentieel onderdeel in de opdracht.

Aan het eind van de opdracht is er een presentatiemoment. Hierin presenteren de leerlingen hun eindproduct aan elkaar en geven zij feedback aan de hand van tips en tops. Zij sluiten de serie gezamenlijk af.